

νική περίοδο, ξαναδιορίζονταν. Έτσι, με τους καιρούς που περνούσαν, τ' Αρματωλίκια, έχοντας ως δικαιοδοσία τους επαρχίες δλάκερες, συχνά κι' ομάδα από επαρχίες (τότε ο καπετάνος λεγόταν έξαρχος' αξίωμα δανεισμένο από τα εκκλησιαστικά) γενήκαν κληρονομικά. Η κληρονομική διαδοχή των Αρματωλικών δημιούργησε μιάν ειρηνική στρατιωτική κατάσταση μ' όλα τα αγαθά της, τον πλοῦτο (συχνά μεγάλη γηνοτροφία), των ὄπλων και τῆς φορεσιᾶς τὴν ἐπίδειξη, τὴν ἀνεση τὴν κοινωνική, ποῦ ἐπλασαν αὐτὸ ποῦ λέμε **λεβεντιά**, ἓνα σύνολο ἀπὸ σωματικά κ' ἠθικά χαρίσματα, τὴν ἀντρεία, τὴν ἀξιοπῆτα στὴν τέχνη τῶν ἀρμάτων (σκοποβολή, χειρισμὸ τοῦ σπαθιοῦ), τὴ λατρεία τῆς ἀντρίκειας ὁμορφιάς, τὸ σεβασμὸ τῆς γυναίκας¹⁾, τὴν ἀγάπη στὸ τραγοῦδι τὸ περῆφανο, ποῦ δόξαζε τὴν παληκαριά καὶ ζηλευτὴ τὴν ἔκανε ἀνάμεσα στοὺς συντρόφους, μὰ καὶ στὸ λαὸ ποῦ τοὺς καμάρωνε. Ἡ ζωὴ αὐτῆ τῶν Αρματωλῶν, μ' ὅλο ποῦ εἶχε τόσες χάρες, δὲν ἔπαυε νᾶναι ζωὴ κιντύνου καὶ πολέμου. Τὰ συνερίσματα μὲ τοὺς Κλέφτες τοὺς κατατρεγμένους, τὰ μίση τ' ἀμοιβαῖα ποῦ γεννοῦσαν, τοῦ Κλέφτη καπετάνου ὁ πόθος ν' ἀρπάξῃ τοῦ ἄλλουνοῦ τ' Αρματωλίκι, καὶ οἱ ματωμένοι ἀγῶνες ποῦ ἀκολουθοῦσανε συχνά, μορφῶσαν καὶ τῆς δυὸ αὐτῆς τάξεις τῆς ἀντίπαλης σὲ τρόπο θαματοῦ ἄξιος γιὰ τὸν πόλεμο, καὶ δουλέψανε τοῦ καθενός, Αρματωλοῦ ἔτε Κλέφτη, τὸ χαραγτῆρα τὸν προσωπικὸ ἀτσαλένιο, ἰδανικὰ ὁμορφο κατὰ τὸ πειὸ καθάριο πρότυπο ποῦ ἡ φαντασιὰ ἡ πολεμική, ἡ ἀκονισμένη κάθε μέρα στὴ φωτιά, μορφώνει. Καὶ δὲν ἦτανε μοναχὰ ἡ ἔχτρα καὶ τὸ συνέρισμα ἀναμεταξύ τους τὸ πρῶτο καὶ τὸ κύριο ἦταν ὁ Ἀρβανίτης, τ' ὄργανο τῆς Τούρκικης ἀρχῆς, καὶ μ' αὐτὸν παραβγαίνοντας Αρματωλοὶ καὶ Κλέφτες, καλλιεργοῦσανε τὸ πνεῦμα τὸ πολεμικὸ, ποῦ μόρφωσε σιγὰ-σιγὰ εἶδος νέου Ἑλληνικοῦ ἱπποτισμοῦ, τέλος ἦταν ὁ τύραννος, ὁ Τούρκος, ποῦ ἔσμιγε τοὺς δυὸ ἀντίξηλους, Αρματωλὸ καὶ Κλέφτη, καὶ τοὺς ἀδέρφωνε σ' ἓνα κοινὸ μῖσος, σ' ἓνα μύχιο, σκοτεινὸ σκοπὸ. Αὐτοῦ τοῦ εἶδους ὁ Ἑλληγ. ἱπποτισμὸς αἰῶνες χρειάστηκε νὰ διαπλαστῆ καὶ νᾶναι ἕτοιμος μιὰ μέρα γιὰ κάποιον ἀνώτερο μοιραῖο προορισμὸ. Αὐτοὶ ἦταν οἱ Αρματωλοὶ²⁾.

Καὶ οἱ Κάποι; Πρέπει νὰ πῶ καὶ γι' αὐτοὺς ὅσα χρειάζονται. Οἱ Κλέ-

1) Ἡ ἀγγελία ἦταν ἱερὸς νόμος καὶ τοῦ φράγκικου ἱπποτισμοῦ.

2) Ἡ Ἑλληνικὴ παληκαριά αἰῶνες δλάκερους ἀκονίστηκε πάνου στὴν πέτρα τὴ σκληρὴ τῆς Ἀρβανίτικης παληκαριάς, καὶ βγήκε δοκιμασμένη καὶ σκληρότερη ἀπὸ τὴν πρῶτη (ὅπως τῶδειξε τὸ Μεσολόγγι ἀργότερα καὶ τοῦ Καραϊσκάκη οἱ νίκες). Ἄν παραβᾶλλῃ κανεὶς τὰ παλιά μας ἦθη τὰ πολεμικά, θὰ βρῆ ἀρκετὰ στοιχεῖα δανεισμένα ἀπὸ τὴ ζωὴ τὴν Ἀρβανίτικη, τὸν τρόπο τοῦ ἀταχτοῦ πολέμου, τὴ μπέσα, τὴν ἀδερφωσύνη, ὅ, τι ὅμως πῆρε ἡ Ἑλληγ. παληκαριά δάνεισμα τὸ εὐγένισε καὶ τόκαμε ὁμορφότερο ὁ Ἀρβανίτης δὲ σεβόταν τὴ γυναῖκα στὸν πόλεμο, δὲν ξεχώριζε τὸ φτωχὸ στῆς ἀρπαγῆς του, οὔτε φύλαγε τὸ δεσμὸ τοῦ ἀδελφοποιτοῦ ὅσο ὁ Ἑλληγας πολεμιστῆς. Τὴν ὥρα τοῦ κιντύνου ὁ Ἀρβανίτης τὴ δεχότανε τυφλὰ κι' ἀφύλαχτα ὁ Ἑλληγας, στὸν κίντυνο, ἦταν ἀγροπνος καὶ τὸν ἀντίκουζε γοργὰ σὰ γνώριμο παλιό, ποῦ ἤξερε νὰ φυλάγεται ἀπ' αὐτόν· κι' ὁ θάνατος ἄμα ἔφτανε, γινότανε δεχτὸς χωρὶς κανένα ξάφνισμα, σὰν ξένος ποῦ θάρχότανε μιὰ μέρα.

φτες ποτὲ δὲ λείψαν οὔτε ἀπὸ τὸ Μοριά. Τὰ χνάγια τους τὰ βρίσκουμε ἀκόμα ἀπὸ τὰ χρόνια τῶν Φράγκων. «Ἐν ἔτει αφλδ' ἄφησαν οἱ Φράγκοι τὴν Κορώνην ἀτοί τους, καὶ ἦλθε τότες ἓνας φλαμπουριάρης, καὶ ἐστάθη εἰς τὸν Μορέα, καὶ ἐμπιτάρησε τὴν Κορώνην, καὶ ἔπιασε καὶ τοὺς κλέπτας τοῦ Μορέως¹⁾. Κατὰ τὴ Βενετσάνικη κατοχὴ, 1685 — 1815, οἱ κακοποιοὶ πληθύνανε, καὶ βέβαια σ' αὐτοὺς ἀνάμεσα θᾶτανε πολλοὶ ἀντάρτες τῶν Βενετσάνων. Πρὶν ἀπὸ τὴν κατάχτηση τῶν Τούρκων, τὸ στρατ. πνεῦμα τοῦ Μοριά ἦτανε σὲ μεγάλο βαθμὸ ξαναγεννημένο. Γνωστοὶ εἶναι οἱ περίφημοι Stradioti, Μοραῖτες οἱ περισσότεροι. Ἡ Βενετιὰ, πολεμῶντας πάντα μὲ σώματα ξένων μιστοφόρων, βάνοντας τὸ πόδι στὸ Μοριά, στρατολόγησε καὶ νέα σώματα μοραῖτικα, καὶ μ' αὐτὰ πολεμοῦσε τοὺς Τούρκους' στοὺς πολέμους τῆς αὐτοῦς φαίνονται πολλοὶ ἥρωες Μοραῖτες.

Ὅσο γιὰ τὴ στρατιωτικὴ ἐσωτερικὴ ὀργάνωση, πρῶτη ἡ Βενετιὰ σύστησε στὸ Μοριά καπετανάτα, δηλ. αὐτὸ ποῦ λέμε ἀργότερα Αρματωλίκια. Κι' ὁ Φιλήμονας (Ἰστ. Ἑλλ. Ἐπαν. Γ', σ. 414) βεβαιώνει τὴ σύστασή τους, μὰ ἔχουμε κι' ἄλλες πρόχειρες πηγές. Σὲ Ἑλληνικὸ περιοδικὸ²⁾ βρίσκεται σπουδαία μελέτη γιὰ τὴ Βενετσάνικη κατοχὴ τοῦ Μοριά. Συνοψίζω ἔδῳ: «Ἀρχίζοντας ἡ κατοχὴ, βρῆκαν οἱ Βενετσᾶνοι δυσκολία νὰ φυλάξουν τοὺς δρόμους καθαρούς. Ρουμελιῶτες καὶ Μοραῖτες, λιποτάχτες ἀπὸ τὸ στόλο τους καὶ τὸ στρατὸ τους, ἀντιστάθηκαν στὴν κατοχὴ. Τότε οἱ Βενετσᾶνοι ὀργανῶσαν τὴν ἀγροφυλακὴ, τοὺς **Μεϊντάνηδες** (σημ. meidani' ἡ λέξη, ἀφοῦ εἶναι Τούρκικη, σημαίνει πῶς ἦταν πειὸ παλιά, καὶ σήμαινε ἐκείνους ποῦ «βγαίνανε στὸ μεϊντάνι», ὅπως λέμε καὶ σήμερα ὅταν θέλουμε νὰ δείξουμε ἀνθρωπο ποῦ προκαλεῖ ἓναν ἄλλο, ποῦ διαλαλεῖ τὸν ἑαυτὸ του ἀντάρτη. Ἡ πρῶτη σημασία τῆς λέξης δείχνει πῶς στὴν ἀρχὴ Μεϊντάνηδες ἦταν οἱ Κλέφτες, καὶ μπαίνοντας στὴ δούλειψη τῶν Βενετσάνων πήραν καὶ τ' ὄνομα μαζί τους). Ὅμως ἀπ' αὐτοὺς πολλοὶ δὲ μείνανε πιστοί. Ὁ Βενετσᾶνος Προβλεφτῆς ἔγραφε: «Σπάνια πιάναμε ἓνα ληστή, ποῦ νὰ μὴν ἦτανε πρῶτα Μεϊντάνης». Οἱ Μεϊντάνηδες ἀναλάβανε νὰ καθαρῶσουν τὸ Μοριά ἀπὸ τοὺς κακοποιούς, μὲ τὸ βᾶρος νὰ πληρώνουνε κάθε ζημιὰ τῶν δευτέρων. Δῶσανε κ' ἐγγύηση νὰ φυλάνε τὰ στενὰ καὶ νὰ δουλεύουν πάντα κάτω ἀπὸ ἓναν καπετᾶνο. Ὁ Προβλεφτῆς ἔτσι τοὺς χώρισε σὲ δυὸ ἀντίπαλα στρατόπεδα, τιμῶντας τοὺς ἀναγνωρισμένους κ' ἐπικηρύχοντας τὰ κεφάλια τῶν ἀνταρτῶν. Συνεννοήθηκε καὶ μὲ τοὺς γειτόνους Τούρκους νὰ μὴ βοηθᾶνε τοὺς κλέφτες. Λίγα χωρὶα κλέφτικα τῆς Μεσσηνίας τὰ ξετόπισε καὶ τάστειλε νὰ ζοῦνε στὴν Καρύταινα. Ἐτσι ἔγινε ἡσυχία, καὶ οἱ Μεϊντάνηδες στερεωθήκανε στ' ἀξιώμα τους³⁾.

1) Σημείωμα χειρόγρ. ἀπὸ τὸ Μ. Γεδεών, «Ἐκκλησ. Ἀλήθεια» Γ'—1882, σ. 202.

2) «Ἐρανιστῆς», Ἀθήνα, 1844, σ. 829.

3) «Μετανάσταται παντὸς εἶδους κατέλαβον τὰς ὁδοὺς, ἐλήστευον τοὺς διαβάτας καὶ ἤρπαζον ἰδιωτικὴν καὶ δημόσιον περιουσίαν. Ὀλόκληροι συμμορίαί, Ρουμελιῶται, Πελοποννήσιοι, λειποτάκται τοῦ στόλου καὶ τοῦ στρατοῦ, συνήλθον καὶ ἀντεστάθησαν